

Misdaadgeld afpakken en hergebruiken

Dr. Peter Klerks,
raadadviseur
Parket-Generaal,
Openbaar Ministerie
en docent aan de
Politieacademie.
Reageren?
p.p.h.m.klerks@om.nl

De Italianen pakken serieus geld af van maffiose ondernemingen, afpersers en drugshandelaren. Ze doen daar vervolgens leuke dingen mee. Gebouwen en landgoederen worden herbestemd voor sociale initiatieven, zodat zichtbaar is waar het criminele geld zat en hoe er recht wordt gedaan.

Maffiaclubhuis wordt politiebureau

Italië deed de afgelopen twintig jaar veel ervaring op met de conversie van maffiakapitaal in sociaal kapitaal. Meer dan tienduizend eigendommen, voornamelijk landgoederen, bedrijfsgebouwen en grote woningen, die toebehoorden aan ruim 1.500 criminele ondernemingen, zijn op die manier onteigend. Ze zijn daarna herbestemd tot scholen en politiebureaus, en beschikbaar gesteld voor maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. Die transformatie heeft ook een sterke symbolische betekenis: omdat de maffia is geworteld in territorium, is het belangrijk om die fysieke aanwezigheid terug te geven aan de wettige gemeenschap.

De Italianen zelf vinden dat er in deze aanpak nog veel te verbeteren is. Zo kan de nieuwe ingebruikname tot zes jaar op zich laten wachten. In de tussentijd zorgt de rechter voor juridisch correct beheer, maar die heeft geen competenties voor werkelijk management, waardoor landgoederen en gebouwen in verval kunnen raken. Er wordt echter nieuwe wetgeving voorbereid om ook de maffiose bedrijven zelf te kunnen overdragen, onder meer ten behoeve van duurzaam toerisme in onderontwikkelde landstreken. Voor een leerzame werkvakantie op 'bevrijd landgoed', zie www.libera.it!

Confiscatie en hergebruik wordt als veel betekenisvoller gezien dan het laten wegvloeien van afgepakt misdaadgeld in de algemene middelen van de rijksoverheid. Rond de hergebruikte eigendommen ontstaan waardevolle samenwerkingsverbanden van ondernemers, coöperaties en het maatschappelijk middenveld. Zo adviseren universiteiten bijvoorbeeld over juridische procedures, rendabele exploitatie, duurzame landbouw en energieopwekking.

Burgers tegen maffia

Tijdens het congres in Napels over georganiseerde criminaliteit, waarover ook mijn vorige column ging, was er veel aandacht voor de vitale rol van het maatschappelijk middenveld. Non-gouvernementele organisaties die weerstand tegen de maffia organiseren, presenteerden zich en waren onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. Zo analyseerde een econometrist de aanhang van *Addiopizzo*, gevormd uit ondernemers die weigeren afpersingsgeld te betalen.

In workshops over de aanpak van misdaadgeld werden witwaspraktijken middels *offshore banking* belicht, waar financiële instellingen lijken samen te werken met drugshandelaren en andere criminelen. Verrassend waren twee presentaties over de praktijk van woekerleningen, waarbij de onderzoekers vanuit hun empirische gegevens concludeerden dat kleine bedrijfjes, waar de Italiaanse economie grotendeels op draait, vooral dankzij woekeraars de banken-

crisis konden overleven. Andere presentaties gingen in op criminele mobiliteit en beschreven hoe Zuid-Italiaanse maffianetwerken zich in Noord-Italië en Duitsland konden innestelen door gebruikmaking van lokale bedrijven bij afpersing en overnames.

Naast de Italianen, die ongeveer de helft van de lezingen voor hun rekening namen, gaven deskundigen uit andere landen een blik op hun praktijk. Zo beklagde een Canadese corruptie-expert zich over de moeizame strijd om corruptie op de beleidsagenda te krijgen: *"The nonchalance of corruption: 'that's just how business goes here'. It's hard to get corruption prioritized and proven, because it's never a straightforward quid pro quo."* Zij bepleitte meer aandacht voor de tussenpersonen die het corruptieproces mogelijk maken, zoals gastheren en politieke campagnevoerders.

Verweving van maffia en zakenwereld

Een FBI-medewerker van de Amerikaanse ambassade in Rome beschreef aan de hand van recente casuïstiek hoe de traditionele Amerikaans-Italiaanse Cosa Nostra in toeneemende mate geld verdient met grootschalige fraude, onder meer met aandelen en verzekeringen, waarbij ook grote handelsfirma's zijn betrokken. De FBI heeft dan ook veel meer dan voorheen aandacht voor witteboordencriminaliteit.

"These guys make much more money as facilitators than the traditional mob. White collar criminals always got away with short sentences compared to violent organized crime. This began to change in the mid-2000s with massive frauds. The FBI now treats them similar to traditional organized crime. We wiretap, work undercover. FIFA for instance is a racketeering investigation under RICO [anti-maffia wetgeving - PK]: it's a pattern of criminal activity, corruption and money laundering for which they have used the U.S. banking system."

De FBI-man beschreef in typisch onderkoeld taalgebruik het belang van het voor de rechter brengen van corrupte zakenlieden, tegelijk met de maffiosi met wie ze hebben samengespannen. Dat is voorpaginanieuws, en die zakenlieden maken daar veel misbaar over vanwege de schade aan hun reputatie. In zo'n recente zaak kwam een maffioso na de eerste zittingsdag niet meer opdagen. Hij werd enkele weken later teruggevonden in de kofferbak van een auto. Veel van zulke witteboordencriminelen zijn uit angst voor de bajes bereid om samen te werken met het OM, wat nog meer bewijsmateriaal tegen medeplichtigen en inzicht in de modus operandi oplevert. *"It's of vital importance to have a credible threat of prison in such cases, also for symbolic reason: it sends a powerful message to encourage compliance in a business sector."*

Binnenkort dus kindercrèches in onteigende Brabantse wietkwekerijen? Nederlandse wietkwekers zijn niet te vergelijken met de Cosa Nostra, maar een experiment met sociaal hergebruik van crimineel eigendom zou zeker leerzaam zijn. <<